

L Ü D V Í K K Ü N D E R A

D A D A

CURYCH 1917 - 1919

P A N O R Á M A 2

texty obrazy grafika doku
menty manifesty portréty
pamflety protesty
provokace

HUGO BALL DADAISTICKÝ DENÍK 2. část

Curych, 18. 3. 1917

S Tzarou jsem převzal prostory galerie Corray (Nádražní ulice 19) a včera jsem zahájil „Dadaistickou galerii“ výstavou „Sturmu“. Navazuje to na loňskou ideu kabaretu. Od nabídky k zahájení uplynuly tři dny. Dostavilo se asi čtyřicet osob. Tzara se opozdil; tak jsem se rozhovořil o tom, že máme v úmyslu vytvořit skupinku lidí, kteří se navzájem podporují a kultivují.

I. série „Sturmu“ obsahuje obrazy od Campendonca, Jacoba van Heemskerka, Kandinského, Paula Kleea, Carla Menseho a Gabriely Münterové.

Minulou neděli kostýmový večírek u Mary Wigmanové. Poprvé zazněly verše Hanse Arpa, které předčítal Neitzel, sedě na koberci jako derviš. Verše jsou plné figur a zapomenutých zkazek: připomínají vlečku dámy v mohušském

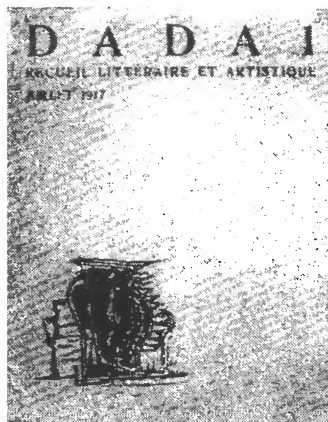
dóme, po níž tančí a křepčí skřítkové.

22. 3.

Překonali jsme barbarismy kabaretu. Mezi „Voltairem“ a „Dadaistickou galerií“ je časové rozpětí, v němž se každý podle svých sil přičinil a nashromáždil nové dojmy a zkušenosti.

25. 3.

Tzarova přednáška: „L'Expressionisme et l'art abstrait“. Název „abstraktní umění“ se

mi nezdá zrovna šťastný. Nemíní se tím také abstrakce v obvyklém smyslu, nýbrž bezprostřednost a typičnost; půdorys, který se stal samoučelem. Ale absolutno nemusí být abstraktní. Ptám-li se, jak lze bytí a trvání ochránit před všeobecnou pudovostí, pak mohu s použitím abstraktního termínu hovořit o „světě ideí“, s použitím estetického o „světě obrazů a pravzorů“. V galerii mě však zajímá především obraz a nikoliv abstrakce. U skutečně abstraktního umění bych předpokládal, že logika vstoupila do obrazu, umění překonalo filosofii a forma formálnost. Přirozený člověk neodsuzuje ani nepředsuzuje. Souhlasím s výhradami proti expresionismu; i proti Marcovu expresionismu. Co má s těmi zvířaty, že je vyzvedá až do nebes? Jsou nám snad bližší než lidé? Není to snad mytologie pudů, víra v „čistý pud“, která z jeho tygrů a býků dělá chiméry?

Moderní umělci jsou gnostiky a dělají věci, o nichž si kněží myslí, že dávno upadly v zapomnutí; snad se i dopouštějí hříchů, které se už nezdály možné.

29. 3.

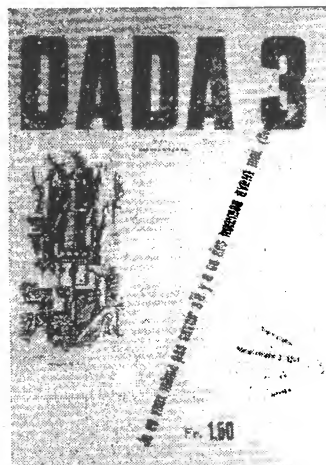
Slavnostní otevření galerie.

Program: Abstraktní tance (od

Sophie Taeuberové; básně od Balla, masky od Arpa). — Frédéric Glauser: Básně. — Hans Heusser: Kompozice. — Emmy Henningsová: Básně. — Olly Jacques: Próza od Mynony. — H. L. Heitzel: Básně Hanse Arpa. — Mme. Perottetová: Nová hudba. — Tristan Tzara: Černošské básně. — Claire Walterová: Expresionistické tance.

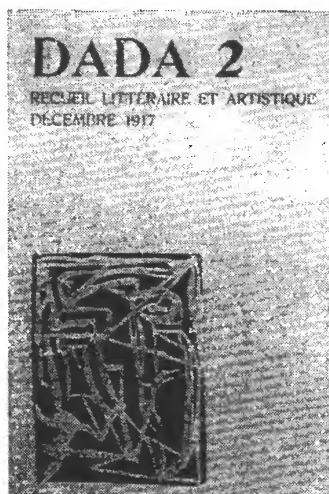
Mezi přítomnými: Jacoba van Heemskerková, Mary Wigmanová, v. Laban, paní dr. Toblerová, členové Psychoanalytického klubu, paní Rubinerová — Ischaková, žena Leonharda Franka, městský velitel Thoman, dvorní rada Rosenberg, kolem devadesáti osob. Později přišel Schickele a Grumbach; Grumbach improvizoval ve dveřích mezi dvěma sály politické loutkové divadlo s carem a carevnou od Emmy.

Abstraktní tance: pouhý úder gongu podněcuje tělo tanečnice k nejfantastičtějším figurám. Tanec se stal samoučelem. Nervový systém reaguje na zvukové kmity, snad i na skryté city gongovníka, a vytváří obraz. V tomto zvláštním případě stačil poetický sled, aby se každička

slovní částice proměnila v nejpodivuhodnější viditelný život na mnohanásobně členěném těle tanečnice. Ze „Zpěvu létavých ryb a mořských koničků“ se stal tanec plný hrotů a kústek, plný mihotavého slunce a řezavé ostrosti.

30. 3.
Nové umění je sympatické, protože v době totální rozervanosti si zachovalo vůli k obrazu; protože je schopno si obraz vynutit, i když se jeho prostředky a části navzájem potírají. Konvence triumfuje moralistním hodnocením částí a jednotlivostí; umění na to nemůže dbát. Proniká k nejskrytějšímu, ústřednímu nervu života; vnější rozpor mu nevadí. Dalo by se také říci: morálka se oprošťuje od konvence a je jí užito výhradně na zostření smyslu pro míru a vážnost. Nosit kabát dandysty a dadaisty: jak jej nosil Karel Orleánský, když měl na rukávech vyšity sloky písně, která začínala: „Madame, je suis tout joyeux.“ Doprovod byl vyšit zlatými vlákny, a každá tenkrát čtverhranná nota měla čtyři perly. Tance jako umění nejpůvodnějšího a nejobvyklejšího materiálu je blízký umění tetovacímu

a všem primitivním a reprezentativním snahám o ztělesnění; často v ně přechází.

1. 4.

Včera mluvil dr. Jollos o Paulu Kleeovi. Zrovna ve chvíli, kdy přednáška skončila, dorazil z Bernu pan Hans Klee, malířův otec. Přijel jen kvůli přednášce, opozdil se však. Stařec skoro sedmdesátiletý. Nejraději bych, aby se přednáška opakovala a obecnstvo se znovu se-zvalo telefonicky. Toť se mu pěkně vysmějí, míní starý pán, až se vrátí do Bernu, aniž slyšel přednášku. Ale má velikou radost, že vidí obrazy svého slavného syna. V té kráse jako zde a v tak živém prostředí se sotva kdy zase objeví.

O Kleeovi by se dalo hovořit i jinak. Třeba takto: všude se jeví drobný a hravý. V době kolosů se zamiluje do zeleného listu, do hvězdičky, do motýlího křídla, a protože se v nich zrcadlí nebe a celá nekonečnost, namaluje je tam také. Hrot tužky nebo štětce ho svádí k minucióznosti. Nikdy se příliš neodchýlí od počátečního impulsu, a proto ani od malého formátu. Impuls ho ovládá a neopouští. Když do-

spěje k okraji, nesáhne hned po novém listě, nýbrž přemaluje předešlé. Malé formáty překypují intenzitou, mění se v kouzelné listy a barevné palimpsesty.

S jakou bezmála sarkastickou ironií hledí tento umělec na naši hliněnou, prázdnou epochu! Není snad na světě člověka, který by se tak bezvýhradně měl v rukou. Skoro se neodpoutává od inspirace. Od nápadu k listu udržuje nejkratší spojení. Širokou, rozptýlující rozmáchlost ruky a těla, kterou potřebuje Kandinsky, aby veliké formáty svých pláten naplnil barvou, vede nutně k plýtvání a vyčerpanosti; vyžaduje složitou expozici, vysvětlení: chce-li si malba zachovat jednotu a duši, mění se v traktát nebo hudbu.

7. 4.

9. dubna zahajuje II. série „Šturmu“ obrazy, od Alberta Blocha, Fritze Baumanna, Maxe Ernsta, Lyonela Feiningera, Johanna Ittena, Kandinského, Kleea, Kokoschky, Kubina, Georga Mucha, Marie Uhdenové. „Obrazy oblažují duši! Jsou jejím nejvlastnějším pokrmem. Přijímání obrazů, jejich přezvykování působí rozkoš a bez tohoto pokrmu si neuchováme duševní zdraví.“ (Baader, Deníky, str. 26)

„Snažil jsem se zachránit před

tou strašlivou (démonickou) bytostí a uchýlil jsem se podle svého zvyku za obraz.“ (Goethe) Umělecká tvorba je jakýmsi zaklínáním a působí jako čarodějství.

8. 4.

Včera moje přednáška o Kandinském; uskutečnil jsem starý zamilovaný záměr. Souhrnné umění: obrazy, tance, verše — tu je máme. Corray by přednášku rád otiskl spolu s Neitzelovou přednáškou a několika reprodukcemi.

Malíři jako zástupci kontempativního života. Jako zvěstovatelé nadpřirozeného znakového jazyka. Zpětné působení i na obraznost básníků. Symbolické vidění věcí je následek

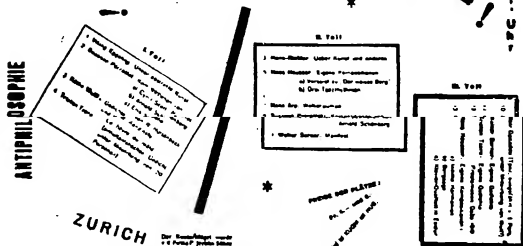
MOUVEMENT
DADA

Manifeste, Vorlesung, Kompositionen,
Tänze, „Ständchen“ und Gedichte

Letzter Abend
MITTWOCH, d. 9. April 1919
SAL ZÜR
KAUFLEUTEN

8. DADA-SOIRÉE

Anfang präzis 8. 11. 26.

Program 8.
dadaoaré,
9. dubna 1919

Marcel Janco: Dřevoryt, 1917

Hans Arp: Kresba, 1917

dlouhého ponoření do obrazů. Je znakový jazyk vlastním jazykem ráje? Osobní ráje — jsou možná omylem; ale poskytnou ideji ráje, jeho praobrazu, nový barevný odstín.

10. 4.

Přípravy na II. soaré. S pěti dámami Labanovými jako negreskami v dlouhých černých kaftanech a s maskami na obličejích nacvičují nový tanec. Pohyby jsou symetrické, rytmus silně zdůrazněný, mimika vyumělkovaně, mrzácky ohyzná.

Nejdřív se ozývá svědomí před krásou. Jak ji zachránit? Ohyznost burcuje svědomí a vede nakonec k poznání — vlastní ohyznosti.

Estét potřebuje ohyznost jako kontrast. Moralista se jí snaží vyvrátit. Existuje pomáhající, léčivá krása? Třeba podle zásady: vše má být krásné, nejen já? Jak usmířit estéta s moralistou?

Naše současné úsilí o styl — oč mu jde? Odpoutat se od doby, i v podvědomí, a tím vtisknout době její nejnvtitnější formu.

11. 4.

Výsledkem kontemplativního života je magická spřízněnost s věcmi a v dalším průběhu askeze jako vědomá metoda zjednodušení a zklidnění jazyka i obrazu.

Vita contemplativa se přičií abstraktnímu myšlení; ale vita aesthetica neméně. Estét Nietzsche zasazující se za Lutherovy zlovolnosti proti kontemplativnímu životu je přece jen raněn slepotou. Wilde a Baudelaire, uvědomělejší umělci, se výslovně zastávají kontemplativního života (a logicky i mnišství). Obrazy předpokládají nazírání, praobrazy snad ustrnutí.

Pro německý slovník: Dadaista: dětinský, donkichotský

člověk, který je zapředen do slovních hříček a gramatických figur.

14. 4.

Program II. soaré „Sturmu“

I

Tristan Tzara: Úvod.

Hans Heusser: „Prélude“, „Měsíc nad vodou“ (hraje skladatel).

F. T. Marinetti: „Futuristická literatura“.

W. Kandinsky: „Fagot“, „Klec“, „Pohled a blesk“.

G. Apollinaire: „Rotsoje“, „Le dos du Douanier“.

Blaise Cendrars: „Crépitements“.

Musique et Danse Nègre, exécutées par 5 personnes avec le concours de Milles Jeanne Rigaud et Maria Cantarelli. (Masques par M. Janco.)

II

H. S. Sulzberger: „Cortège et fête“ exécuté par l'auteur.

Jakob van Hoddis: „Básně“, recituje Emmy Henningsová.

Herwarth Walden: August Macke †, Franz Marc †, August Stramm †, Hans Heusser: „Burlesques turques“, „Slavnostní pochod na Capri“ (hraje skladatel).

Albert Ehrenstein: „Básně.“ O Koschkovci.

III

„Sfinga a strašák“,
kuriosum od Oskara Kokoschky.
Masky a inscenace: Marcel Janco
Pan Firdusi Hugo Ball
Pan Kaučuk W. Hartmann
Anima, ženská duše. . . Emmy
Henningssová
Smrt F. Glauser

Galerie byla pro spousty návštěvníků příliš malá, ačkoliv vstupné je vysoké. Jakýsi německý básník urazil hosty, neboť je nazval „velbloudy“. Jiný německý básník se zeptal, uvědomujeme-li si, že Herwarth Walden je nadšeným vlastencem. Třetí německý básník shledal, že z galerie zřejmě vytřískáme „fúru peněz“ a byl na vahách, má-li povolit četbu své mírové novelety „Otec“. In summa: všeobecná nespokojenost, dílem z „radikálnosti“, dílem z žárlivosti. Hrál se ve dvouspojených místnostech a v tragických nadživotních maskách; moje byla tak velká, že jsem v ní mohl pohodlně číst svou roli. Hlava masky byla elektricky osvětlená, světlo pronikalo očima, což v zatemněné místnosti působilo asi dost přízračně. Jen Emmy neměla masku. Vypadala jako sylfida i jako anděl, v šeříkové a blanžité barvě. Hlediště sahalo až k představitelům. Tzara se v zadní místnosti staral o „hromy a blesky“ a v roli papouška říkal: „Animo, sladká Animo!“ Ale staral se také o nástupy a odchody, blýskal a hřměl na nesprávném místě a určitě budil dojem, že jde o zvláštní režijní efekt, o úmyslný zmatek v pozadí. Když pak nakonec pan Firdusi měl skonat, zamotalo se všechno do natažených drátů a světél. Na pár minut zavládla hluboká

noc a konfúze; vzápětí vypadala galerie opět jakoby nic. 26. 4.

Návštěva Mme Werefkinové a Jawlenského. Byly v Lugu, pomohly Sacharoffovi při inscenaci tanců a obdivují Jancovy obrazy.

Glauser na mou prosbu přeložil Laforguova „Lohengrina“.

Grumbach mi posílá svou knihu „Anexionistické Německo“, vydanou pod pseudonymem X. Y. Nemám ani chvíli kdy do ní nahlédnout. Jistě bude mít pravdu.

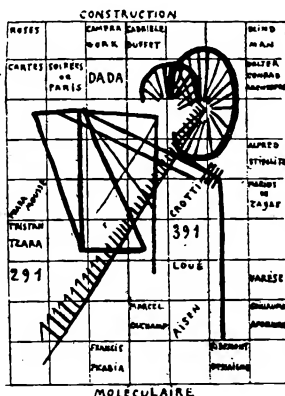
Huelsenbeck by se zase rád vrátil do Švýcar; prosí, abych mu podrobně vylíčil, co se děje v galerii.

28. 4.

Program III. soaré.

S. Perottet: Skladby Schönberga, Labana a Perotteta (klavír a housle). Glauser: „Otec“, „Věci“ (básně). Léon Bloy: „Extraits de l'exégèse

Francis Picabia: Obálka pro 8. č. časopisu „391“, Curych, únor 1919

391

AD

Les Editions de la Galerie
de la Ville de Curych
1919

des lieux-communs“, přeložil a čte F. C.

Ball: „Grandhotel Metafysika“, kostýmová próza.

II

Janco: „O kubismu a vlastních obrazech“.

S. Perottet: Skladby Schönberga, Labana a Perotteta (klavír).

Emmy Henningssová: „Kritika mrtvol“, „Poznámky“.

Tzara: „Froid lumière“, „poème simultané, lu par 7 personnes“.

Mezi přítomnými: Sacharoff, Mary Wigmanová, Clotilda v. Derp, Werefkin, Lavlenski, hrabě Kessler, Elisabeth Bergnerová. Soaré se prosadily navzdory Nikischovi a Klinglerovu kvartetu.

Je náš odpor k životu pouhá póza? Huelsenbeck to často říkal a měl zřejmě pravdu. Ale póza se změnila v trpkou vážnost. Nepůjdeme-li sami, popoždeme nás doba. Musíme vybojovat zápas, který se dotýká našich nejnvtitnějších orgánů. Májový průvod defiloval dole pod „Grandhotelem Metafysika“.

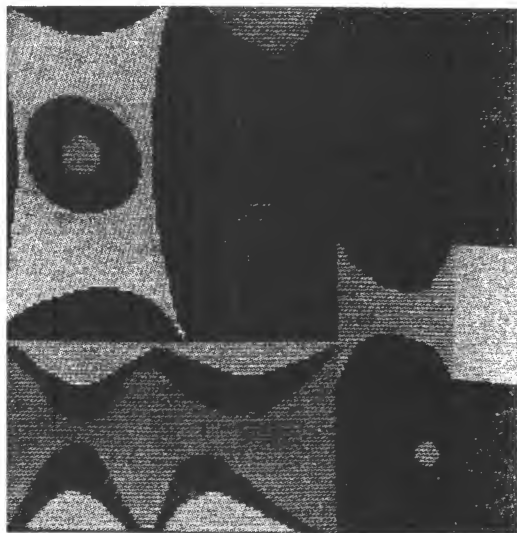
10. 5.

Galerie pořádá odpolední čaj. Paní dr. Gyrová, pan architekt Heymann, dr. Jollos, spisovatel Bruno Götz, pan spisovatel Barbizon. „Provádím“ sály (během čaje) úředníka ve špinavých holínkách a cyklistických pumpkách. Bedlivě si prohlíží místnosti, za obrazy větrí všelijaké padací dveře a jiné záhady.

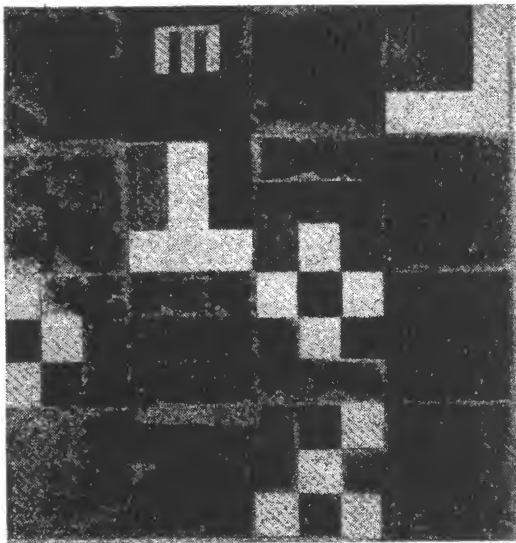
11. 5.

S Jancem přípravy na výstavu grafiky. Také Neitzel a Slodki pomáhají. Galerie má tři tváře. Přes den je jakýmsi učilištěm pro penzionáty a lepší dámy. Večer se Kandinského sál při svíčkách promění v klub nejpodivnějších filosofů. Při soaré se tu konají slavnosti plné lesku a opojení, jaké Curych dosud neviděl.

„Naši filosofové a teologové“, praví Baader (X, 31), „se od-

S. Taeuberová: Elementární formy, výšivka, 1917

Sophie Taeuberová: Vertikálně horizontální elementární objekty, 1919

jakživa cudně vyhýbali pojmům i pochopení imaginace a magie, zatímco němečtí přírodní filosofové Paracelsus a Jakob Böhme ve spojení pojmů magia, imaginatio a magnes (magnesium) objevili klíč k duchovnímu i přirozenému stvoření.“ („O rozumnosti tří základních nauk křesťanství“.)

Spiritus phantasticus, obrazivý duch; patří tedy do filosofie přírody. Metafora, imaginace a sama magie, pokud nevycházejí ze Zjevení a tradice, pouze zkracují vyšlapanou cestu k nicotě; jsou dábelským mámením. Možná že veškeré asociativní umění, jímž se snažíme zachytit a spoutat dobu, je pouhý sebeklam. Zřídlo, k němuž spějeme, je patrně přirozený ráj; tajemství, jež odhalujeme, je přirozená geneze. Jinými slovy: nelze vystačit s čistě výtvarnou antitezí k přírodě a k okolnímu dění.

12. 5.

IV. uzavřená soaré: „Staré a nové umění“.

Program:

Alberto Spaini:

„Jacopone da Todi, e anonimi popolari del XIII secolo.

Corrado Alvaro: „Cantata“.

Francesco Meriano: „Gemma“.

Hans Heusser:

„Preludium a fuga.“

Cortège exotique (klavír).

Emmy Hanningsová:

„Ó, vy světci“ (básně)

Z knihy „Linoucí se světlo božství“ (1212-1294): Sestra Mechtilda.

Z knihy „Johansera na Zelené výspě ve Štrasburku“: Propastná jednota.

Mnich z Halesbrunu: „Pravda je nám přitom zdáním“ (1320)

Hans Arp:

„Z kroniky věvody Arnošta (1480): Jak na ostrově zápolil s převelikými ptáky a jak je přemohl“.

Z Dürerova deníku: „Nizozemská cesta“.

Jakob Böhme: „Červánky východu“: O hořké kvalitě. O kvalifikaci chladu (1612).

Marcel Janco:

„Principes de l'architecture ancienne (Brunelleschi, L. B. Alberti, F. Blondel, XVIe — XVIIIe siècle) concernant la peinture et l'art abstrait“.

14. 5.

K sestře Mechtildě: Proč se musíme vracet tak daleko do minulosti, abychom našli klid? Proč vyhrabujeme tisícileté fetiše? Jsou otřesy tak těžké, že šok sahá až do nejzazších dob

a do nezávratnějších výšin myšlenky? Jen nejrozmarnější a nejredukovanější věci nám mohou ještě způsobit radost. Moderní mystika se víže k já. Neumíme se od něho odpoutat. Jsme buď churaví nebo se bráníme. Středověk tvořil anonymně. Kdo by dnes ještě vydával knihy, kdyby jeho jméno nestálo na obálce? Také od černochů přejímáme jen magicky liturgické věci, a pouze antitézou je činí zajímavými. Jako medicinmani se ověřujeme jejich amulety a extrakty, ale rádi si uspoříme cestu, po níž k těmto kultickým a líbivým předmětům dospěli. Kříž je ostatně prostší než černošská plastika.

15. 5.

Návštěva pana Baumgartena, delegáta z R. Bez obalu mu říkám, že dělat „propagandu proti umění“ je tolik, jako dělat propagandu proti hvězdám. Banalizovat poslední zbytek odporu je nihilistické počínání; i když umění samo o sobě těžce bojuje o bytí a jasnost. Politika a umění jsou dvě

různé věci. Můžeme ape-
lovat na umělce jako na sou-
kromé osoby; nemůžeme a ne-
smíme je však nutit, aby malo-
vali propagandistické umění
(rozuměj plakáty).

Na každém novém a odvážném
podniku je nádherné, že všech-
ny kolem nutí přiznat barvu,
a to co nejrychleji a nej-
frapantněji. Galerie, která nás
stojí tolik trápení a námahy,
budi hlasitou i tichou závist
těch, kdo se před dvěma týdny
ještě považovali za nesporné
veličiny. Škoda, že končíme.
Rád bych, aby existovala dále.
16. 5.

Zítřka ve čtvrtek dělám prů-
vodce naší novou výstavou
grafiky, broderie a reliéfu.
Vystavují se tu stovky zajíma-
vých prací od Arpa, Janca,
Kleea, Slodkého, van Reesa
a Prampoliniho. Galerie má
313 franků dluhů.

19. 5.

Opakování IV. soaré („Staré
a nové umění“).

Hardekopf čte z „Článků“:
Manon. Angela Huberman-
nová čte čínské pohádky. Po
soaré: psychoanalytické de-
баты.

Dr. Hochdorf přišel později.
Vzal si smoking, jak se také

ti a nový přístup k ní? Kandín-
ského dekorativní křivky —:
nejsou to snad jen malované
koberce (na nichž by se mělo
sedět, a my je věšíme na
stěny)?

Snažíme se už jen podat svědo-
mitý výkon, svědomité dílo,
ale život a osobu necháváme
být jako cosi nevyčísitelného.
To by však znamenalo umělce
samého ponížít na pouhou
dekoraci, na ornament. Lidé
nesmějí mít menší hodnotu
než jejich díla. Musíme umělce
vzít za slovo, to jest za jejich
prodejně symetrie.

Možná že vůbec nejde o umě-
ní, nýbrž o neúplatný obraz.
Neděle, 20. 5.

Mám galerii provádět dělníky.
Dostavil se jediný dělník a ja-
kýsi záhadný pán, který chce
koupit půl galerie, zejména
Slodkého, starší Jancovy obra-
zy, Kokoschku, Picassa.
21. 5.

Liturgie je báseň celebrowaná
kněžími. Báseň je přenesená
skutečnost. Liturgie je přene-
sená báseň. Mše je přenesená
tragédie.

Kdyby naše abstraktní obrazy
visely v kostele: na Velký pátek
by se nemusely zakrývat. Opu-
štěnost sama se stala obrazem.
Žádného Boha není vidět, žád-

dospěl k nulovému bodu. Že
nastal univerzální Velký pátek,
který se v tomto zvláštním
případě pocituje mimo církev
silněji než v ní samé; že cír-
kevní kalendář už neplatí a
Bůh i o velikonocích zůstává
mrtev na kříži. Známý výrok
filosofa „Bůh je mrtev“ se
začíná kolkolem skutečno-
vat. Ale tam, kde je mrtev
Bůh, stává se démon vše-
mocným. Lze si představit, že
podobně jako církevní rok
existuje i církevní století a že
na náš rok padl Velký pátek,
přesněji hodina smrti na kříži.
23. 5.

Dadaismus — maškaráda, vý-
směch? A za tím vším syntéza
romantických, dandystických a
— démonických teorií 19. sto-
letí?

Madagino, 7. 6.

Podivná okolnost: Zatímco
jsme v Curychu, Spiegelgasse
1, měli kabaret, bydlel naproti
v téže Spiegelgasse, č. 6, ne-
mýlím-li se, pan Uljanov Lenin.
Večer co večer jistě slyšel naši
hudbu a tirády, nevím zda s po-
těšením a užitkem. A zatímco
my jsme v Nádražní ulici otví-
rali galerii, odjeli Rusové do
Petrohradu, aby pomohli revo-
luci na nohy. Je snad dadaismus
symbolickým protikladem bol-
sevištinu? Klade proti destrukci
a dokonalému propočtu zcela
donkichotskou, neúčelnou a
neuchopitelnou stránku světa?

Bude zajímavé sledovat, co se
stane tam a co zde.

Hans Arp SVĚTA DIV

Slova, hesla, věty, které jsem vybral z novin a zvláště z jejich inzerátů, tvořily v roce 1917 podstatu mých básní. Často
jsem určoval v novinách slova a věty tak, že jsem je se zavřenýma očima tužkou zatrhl. Tak vznikla básně Světa div.
Říkal jsem těmto básním „arppády“. Byl to krásný „dadačas“, kdy jsme z nejhlubší hloubi srdce nenáviděli a výsmě-
chem stíhali cizelovnické práce, zmatené pohledy duchovních borců, titány. Hugo Ball tehdy napsal sérii onomatopoetick-
ých básní, z nichž jsme obzvláště milovali Zpěv létavých ryb a mořských koníků a Sloní karavanu. Kolem slov
a vět vybraných z novin jsem lehce a improvizovaně ovljel a splétal nová slova a nové věty. Život je záhadný zván

a nemůže z něho vyplývat nic většího nežli zdádný závan. Napsal jsem četné „arpády“, které však, jak se sluší, rychle vyvdly, zmizely. Domnívali jsme se, že skrze věci vidíme podstatu života, a proto nás věta z novin dojímalá přinejmenším tak jako věta nějakého knížete básníků. Mnohem později, v roce 1945, rozvíjel jsem interpolacemi tuto báseň dál. Aniž jsem se dotkl původního slovosledu, obezřele jsem do textu vsouval vlastní slova a věty. (Následuje báseň podle originálu z roku 1917:)

SVĚTA DIV pošlete ihned lístek zde je část prasete ze všech 12 částí poskládaných ploše nalepených vznikne boční tvar vystřihovánky úžasně laciné všichni kupují

č 2 loupežník efektní bezpečnostní aparát užitečný a veselý z tvrdého dřeva s třaskavým zařízením

č 2 trpaslíci jsou odvázáni od kúlů uvolní hromobití na podsebití

dcery z elysia a radia vážou z rýnských vírů kytice

selky nosí ve vlasech vyhořelá vycpaná slunce selkám jen ve svých volatech jen ve svých mžurkách jen ve svém milém malém městě jeruzalémě vysazovat voskové panny dovoleno jest

č 6 vrchní vystřihovánka zdarma

č 2 několik žen z mého lůžka na úklid

č 4 z údivu vše se díví z herbáře vystupuje námi složené crocodarium barevné color

č 4 systém ohnutý vše úhrnem 5 franků

č 2 pila řeže jakékoli dřevo pro truhláře praktické mohou se jí vyřezat kolečka a 4 rohy trvalé praktické a výhodné

ARP je zde žádný nezmeškejte za prvé je to úžasně laciné a za druhé to stojí mnoho ačkoli v den regaty štěpovaný olověný pták vjel rychlostí tisíce uzlů do výhně to nechť nezneklidňuje loděnice

TRISTAN TZARA

TOTÁLNÍ OKRUH LUNOU A BARVOU

železné oko se změnil ve zlato

kompasy nám kvitím ozdobil ušní bubínky

pro bájnou modlitbu pohleďte pane

tropický

na houslích eiffelky a hvězdných zvonkohrách

bobtnají olivy puk puk a souměrně krystalizují

všude

citrón

kus za deset sou

neděle zářivě laskaly boha dada tanec

a rozdílily obilniny

děšť

noviny

k severu

pomalu pomalu

pětimetroví motýli lámou se jako

zrcadla

jako let nočních veletoků se s ohněm šplhají

k mléčné dráze

světelné dráhy křivice nepravidelných dešťů

a umělé kiosky v letu bdí stále v tvém srdci

když přemýšlíš vidím

ranní

jenž křičí

buňky se roztahují

mosty se prodlužují a vzpínají k výkřikům

u magnetických pólů se řadí paprsky

jak péra pávů

boreální

a vodopády vidíte? řadí se ve vlastním světle

na severním pólu obrovský páv pomalu rozvine

slunce

na druhém pólu bude noc barev požírajících

hady

žluté klouže

zvony

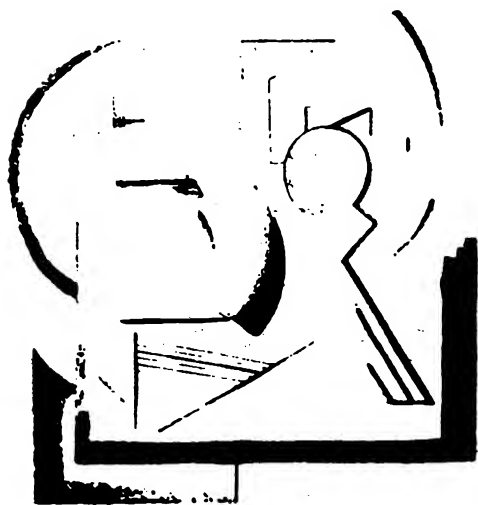
nervózní aby jej osvětlily červeně dají se na pochod

když se ptám jak

řvou jámy

pane má geometrie

**Viking Eggeling: Generální bas malířství,
litografie 1919**

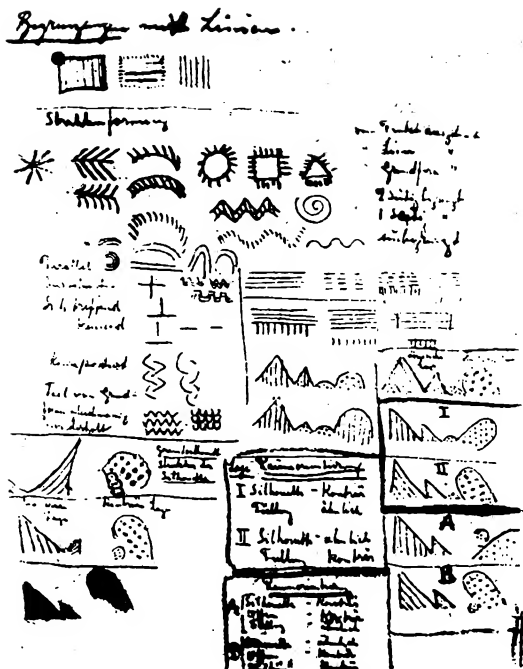
JARO

hansu arpovi

uložit dítě do nádoby až na dno půlnoci
a zranění
růžice větrů jež má tvé prsty s krásnými nehty
hrom v peři uvidět
zlá voda teče z údů antilopy

bolost v hlubině našel jste krávy ptáky?
žízeň žluč páva v kleci
král ve vyhnanství se v záři studně pomalu mumifikuje
na zelinářské zahradě
zasítí zlámané kobylky
zasadit srdce mravenců lampa vztahuje v solné mlze
svůj ohon k nebi
drobné úlomky skla v útrobách jelenů na útěku
na tečkách černých větví jež nedokážou vykřiknout

**Viking Eggeling: Materiál ke Generálnímu basu
malířství, 1918**

RICHARD HUELSENBECK

TYMPÁNY

HOHOHOHOHO kde kde je krematorium jež vystoupilo z říčních toků mocný Dada sestoupil po provazovém žebříku básnické školy odplavaly v kloakách zelená palice mi s rachotem a bzděním vyráží z hlavy HOHOHOHO já jsem počátek světa tím že jsem konec viděli jste kdy auto v pyžamu je vysoko naloženo samými žábami vláčí za sebou na drátěném laně modrý oblak sviští mezi skalnými hroty na monte maladetta a mladé španělky mu kynuly svým zubem moudrosti ten je tak velký jak ostrov madagaskar a je v něm avenue kde je vidět procházející se včely říkám vám uhasťte slunce a dovoďte slepýšům vyskočit z futrálů neboť nikdo by neměl chválit noc před jítrem znenadání říkám vám přicházejí lakovaní negři a vylévají džbery na záhon tulipánů v břiše malých ryb slyším truhlářskou dílnu kdo tu pochyboval o vzestupu mluvícího člověka pánbůh dal pánbůh vzal a přece stojí vstup jen 50 centimů kdo nevidí tlusté ďábly jak si mastí ryšavé vlasy štěkají z podpaždí když berberský hřebec skáče do kávové konvice v obydlí svého těla vrčelo vřetenno ale kdo tu pochyboval o vzestupu mluvícího člověka

RICHARD HUELSENBECK

INDIÁNSKÉ MOŘE A NAPROSTO RUDÉ SLUNCE

Vše stoupalo výš a výš do výše se nořilo vše
velké zornice se žinčivě otáčejí na galeriích z cedrového dřeva
v mém dechu putují jedle jak zrnka prachu
Zvuk flašinetu padá za noci z huby slonů
někdo však křičel kolem jedenácté: zvedněte kabáty
vylijte kalhoty vyjměte tympány z kolenního kloubu upustěte kávové koflíky z výše prsou
OJOHO OJOHO z kloak vylezla vojska mladých mořských krav

vše se rozbilo kolem měsíce tady však seděli vycpaní ptáci na dlouhých mosazných tyčích
 vše se rozplynulo a z purpurového loubí vystoupilo hromobití
 ó slyšte mou modlitbu vy řitní panny a krysaři
 ó slyšte mou modlitbu vy masérky a ježovky mořské jež jezdíte na špici fontán v nádheře svých rouch
 mandarini jsou zde a vyvěsili své sádlo k usušení
 ó haibjukuolamaturrubsk cerripstipipp cerripstipipp
 tallubolala tallubolala cerripstipippstipipp
 neboť z Eiffelovy věže padají fardři a lesní adjunkti v růžových uniformách
 sirné výpary stoupají z mrtvol plovoucích po proudu řek
 vše se klenulo vzhůru vše ztrácelo plsek a tančilo v aeroplánu
 černé kusy unikají z týla plnost se rozprostírá
 Čern se rozprostírá a zplývá zpěv se rozprostírá
 tallubolala tallubolala ó slyšte mou modlitbu
 vizte můj chřtán z lesklého papíru a včelího vosku
 dvanáct zastřelených tančí kolem pastýře krav jenž je hluchoněmý
 mezi svými lopatkami putuje Tzara básník
 Tzara básník putuje s cylindrem a deštníkem s deštníkem a cylindrem putuje Tzara básník
 stírá si s čela pot
 strhává si s nohy vavřínový věnec
 ó Tzaro ó ó embryo ó hlavo plná krve a ran

RICHARD HUELSENBECK

SOTVA JSME TOMU MUŽI STÁHLI KALHOTY

Sotva jsme tomu muži stáhli kalhoty,
 stál tu v celé své velikosti, udiven tolikerym
 nadšením, a pravil zardívaje se: „Jak můžete?“
 A my jsme pravili, kdo chce, ten taky může,
 a když se na to správně díváme, tak nejlepší ctnost
 je zdatnost.
 A muž pravil, že je to dobré, a my jsme si potřásli
 rukama.

Byl to čas, kdy jednotvárný zpěv zvonů mámil
 hříšníky, i vyšli z domu, odhazující brýle,
 a odhazovali berle, a když berle
 byly pryč, odhazovali textilie,
 růžové a fialové kravaty,
 a když fialové kravaty byly pryč,
 odhazovali sami sebe a odhazující sebe odhazovali se
 kupředu. A my jsme je potkali na tržišti, kde prapory
 pozdravovaly císaře.

Císař byl mladý muž a pod sebou
 měl svět a co vzpřímený muž, jímž byl,
 třímal říšské jablko jako kýlní pás. A pravil,

že je tak vzpřímený, jak to jen jde, a pozvedal
 říšské jablko vstříc národu až k ohryzku
 a národ mu házel jablka a z těch jablek
 se všichni radovali.

A muž, jemuž jsme stáhli kalhoty, tu stál
 a obzírál svůj osud. „Ve vzduchu
 je síra,“ pravil, „a řeky se vinou
 k horizontu. A domy šustí na slunko
 a vítr a lidé stojí pohromadě jak žáby
 v rybníce,“ a vše stojí pohromadě.“

I odhodlali jsme se a promluvili jsme k němu,
 zatímco učedníci postávali kolem a naříkali
 nad obecným údělem lidstva. A jakási žena vytáhla
 z koše
 chlebíčky a pravila: „Aha“. A všichni jsme pravili:
 „Aha“.

Byl to čas, kdy roky černaly a přecházely do stříbrna
 v záři nekonečna a narudlé světlo pobledlo
 a zpěvy hvězd už nezněly.

MANIFEST DADA 1918

(čtený 23. března 1918 v Curychu)

TRISTAN TZARA

Magii jednoho slova —
DADA — jež zavedlo
novináře před
dveře netušícího světa
nepřikládáme žádnou
důležitost.

Abychom vydali manifest, je třeba chtít:
A. B. C.

dřít blesky proti 1, 2, 3,
rozčilovat se a nabrousit křídla, abychom do-
sáhli a rozšířili malá a velká a, b, c, podpisovat,
křičet, klít, přizpůsobit nevázanou řeč tak, aby
byla naprosto jasná, nepopíratelná, dokázat
její nonplusultra a tvrdit, že novota se podobá
životu tak, jako poslední zjevení kokoty doka-
zuje existenci Boha. Jeho existence byla již do-
kázána tahací harmonikou, krajinou a něžným
slovem. Vnucovat své A B C je přirozená věc,
a tudíž politováníhodná. Všichni to dělají ve
formě skloblufmadony, peněžní soustavy, farma-
ceutického výrobku nebo nahé nohy zvoucí
k žhavému a neplodnému jaru. Láska k novému
je sympatický kříž, je důkazem naivního jáse-
natovytentismu, bezdůvodného, přechodného,
pozitivního příznaku. Ale i tato potřeba zasta-
rala. Dokládáme-li umění svrchovanou prostou:
novostí, jsme lidští a pravdiví pro pobavení,
impulzivní a zanícení, abychom ukřižovali nudu.
Bdělí, pozorně číhající na roky na křižovatce
světél v lese. Píšu manifest a nechci nic, a přece
něco říkám, a jsem zásadně proti manifestům,
stejně jako jsem proti zásadám (decilitrům na
morální hodnotu každé věty — příliš pohodlné;
přibližnost byla vynalezena impresionisty). Píšu
tento manifest, abych ukázal, že lze zároveň
dělat věci protimluvné, jedním dechem říkat to
i ono; jsem proti činnosti, pro ustavičný rozpor,
ale také pro přitakání, nejsem pro ani proti
a nevysvětluji to, protože nenávídím zdravý
rozum.

DADA — to je slovo, které pořádá štvanici na
myšlenky; každý měšťák je malý dramatik,
vynalézá různé řečičky, a místo aby vymyslel
postavy odpovídající výši jeho inteligence, kukly
na židličkách, hledá důvody a cíle (podle psycho-
analytické metody, kterou vyznává), aby stmelil
svou zápletku, historku, která je jasná a rozumí

se sama sebou. Každý divák je pletichář, snaží-li
se vysvětlit nějaké slovo: (poznat!). Z vyvatova-
ného útočiště hadovitých komplikací dává obrat-
ně jednat svým instinktům. Odtud neštěstí
manželského života.

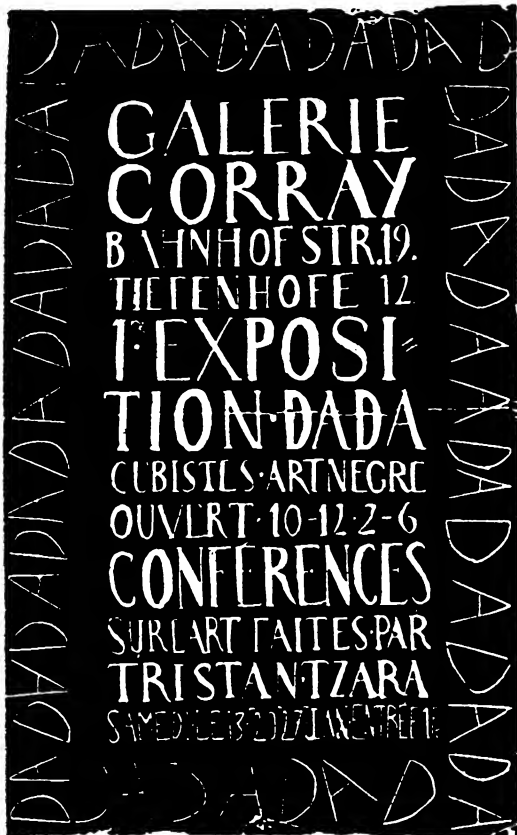
Vysvětlit: Zábava rudých panděr v mlýnech
prázdných makovic.

Dada neznamená nic

Jestliže to někdo považuje za zbytečné a jestli
neztrácí čas kvůli nějakému slovu, které nic
neznamená... První myšlenka, která víří
v těchto hlavách, je bakteriologického původu:
nalézt svůj etymologický, historický nebo ale-
spoň psychologický původ. Z novin se dovídáme,
že negři Kru říkají ocasu posvátné krásy: **DADA**.
Krychle a matka v některých krajích Itálie:
DADA. Dřevěný kůň, kojná, zdvojené přitakání
v ruštině a rumunštině: **DADA**. Zsvěcení žurna-

Arp, Tzara a Richter, Curych 1917—18

Marcel Janco: Plakát 1. výstavy Dada, Curych 1917

listé v tom vidí umění pro děti, druhí svaté je žiževolajícímáleděti svěkla, návrat, k primitivnímu vyprahlému a hřmotnému, hřmotnému a monotónnímu. Nelze vybudovat senzibilitu na jediném slově; každá konstrukce se blíží k nudné dokonalosti, k stojaté myšlence zlaté bažiny, k relativnímu lidskému výrobku. Umělecké dílo nesmí být krása sama o sobě, neboť krása je mrtva; ani veselé, ani smutné, ani jasné, ani temné, nesmí těšit nebo týrat individuality tím, že je bude častovat koláči svatých aureol nebo výpotky obloukovitého běhu skrze atmosféry. Umělecké dílo není nikdy krásné z rozhodnutí úřední moci, objektivně, pro všechny. Kritika je tedy zbytečná, existuje jenom subjektivně, pro každého, a bez nejmenšího rysu všeobecnosti. Věří snad někdo, že našel psychický základ společný celému lidstvu? Pokus Ježíšův a bible skrývají pod svá široká a laskavá křídla: hovno, zvířata, dny. Jak vnést řád do chaosu nekonečných a beztvarych variací, jímž je člověk? Zásada „miluj bližního svého“ je pokrytectví. „Poznej

sebe sama“ je utopie, ale přijatelnější, protože v sobě skrývá zlomyslnost. Nikoli útrpnost. Po krveprolití nám zbývá naděje na očištěné lidstvo. Mluvím stále o sobě, protože nechci přesvědčovat, nemám právo stahovat druhé do své řeky, nikoho nenutím, aby mě následoval, a každý dělá své umění podle svého, zná-li radost stoupající jako šípy k hvězdným sférám nebo sestupující do šachet ke květům mrtvol a k plodným křečím. Stalaktity: hledat je všude, v jeslích zvětšených bolestí, v očích bílých jako zající andělů.

Tak se zrodilo DADA z potřeby nezávislosti, z nedůvěry vůči společenství. Ti, kdo patří k nám, střeží svou svobodu. My neuznáváme žádnou teorii. Máme dost kubistických a futuristických akademií: laboratoří formálních idejí. Dělá se snad umění proto, abychom vydělali peníze a hýčkali roztomilé měšťáky? Rýmy vyzvánějí asonanci peněz a modulace klouže podél linie břicha z profilu. Všechna sdružení umělců skončila v této bance, třebas harcovala na různých kometách. Otevřené dveře možností povalovat se v peřinách a cpát se.

A my tady vrháme kotvu do žírné půdy. My zde máme právo něco prohlašovat, neboť jsme poznali mrazení hrůzy a probuzení. My, přízraky opilé energií, ponořujeme trojzubec do bezstarostného těla. Překypujeme kletbami s tropickou hojností šílených vegetací, guma a děšť je náš pot, pouštíme žílu a vypalujeme žízeň, naše krev je životní síla. Kubismus se zrodil z prostého náhledu na věc: Cézanne maloval šálek dvacet centimetrů pod úroveň svých očí, kubisté se na něj dívají shora, jiní komplikují jeho vzhled svislým řezem, který šikovně zaranžují po jeho boku. (Nezapomínám na tvůrce ani na velká práva hmoty, jež učinili definitivními.) Futurista vidí týž šálek v postupném pohybu předmětů, jeden pohyb vedle druhého, a zlomyslně přidává několik siločar. To nebrání, aby plátno bylo dobrý nebo špatný obraz, předurčený k investování intelektuálních kapitálů.

Nový malíř vytváří svět, jehož prvky jsou zároveň prostředky, střízlivé a vymezené dílo, bez námětu. Nový umělec protestuje: už nemaluje (symbolickou a iluzionistickou reprodukcí), ale přímo tvoří v kameni, dřevu, železu, cínu masivy pohyblivých organismů, jež mohou být převráceny na všechny strany čistým víchrem okamžitého pocitu. Každé malířské nebo sochařské dílo je zbytečné; ať je monstrem, které nahání strach otrockým duchům, a ne nasládlé, aby zdobilo jídelny zvířat oblečených do lidských šatů, ať není ilustrací této smutné bajky lidstva. — Obraz je umění dosáhnout toho, aby se dvě

linie konstatované jako geometricky rovnoběžné setkaly na plátně, před našima očima, v realitě, která nás přenáší do světa jiných podmínek a možností. Tento svět není specifikován ani vymezen v díle, náleží ve svých nesčíslných variacích divákovi. Pro tvůrce je dílo bez příčiny a bez teorie. Řád = nepořádek; já = ne – já; přisvědčení = popření: svrchované vyznačování absolutního umění. Absolutního v čistotě kosmického a uspořádaného chaosu; věčného v globální vteřině bez trvání, bez dechu, beze světla, bez kontroly.

Miluji staré dílo pro jeho novost. Je to jen kontrast, který nás spojuje s minulostí. Spisovatelé, kteří hlásají mravnost a diskutují o psychologické základně nebo ji vylepšují, mají – vedle zastírané touhy vydělat – směšné vědomosti o životě, který klasifikovali, rozškátulkovali, kanalizovali; vzali si do hlavy, že vidí tančit kategorie, když udávají takt. Jejich čtenáři se ušklibnou a jdou dál: k čemu to je?

Existuje literatura, která se nedostane až k žravé mase. Dílo tvůrců, zrozené z pravé nutnosti autora a samo pro sebe. Poznání nejvyššího egoismu, před nímž zákony pozbyvají platnosti. Každá stránka musí explodovat buď něčím vážným, hlubokým a těžkým, vírem, závratí, něčím novým, věčným, zdrcujícím tlachem, entusiasmem principů nebo tím, jak je vytištěna. To je jen vrávorající odcházející svět, zasnoubený rolníčkám pekelné škály, a zde na druhé straně: noví lidé. Drsní, vzpínající se, jezdcí na koni škytavky. To je ten zmrzačený svět a literární mastičkáři, v potu tváře usilující o zlepšení. Říkám vám: neexistuje začátek a my nemáme třesavku, my nejsme sentimentální. My trháme jako zuřivý vítr prádlo mraků a modlíme a připravujeme velikou podívanou na pohromu, požár, rozklad. Připravujeme zlikvidování smutku a nahrazujeme slzy sirénami zaznívajícími od jednoho kontinentu k druhému. Stavby pronikavé radosti a vdovce po rybím žalu. DADA je vývěsní štít abstrakce; reklama a aféry jsou také poetické prvky.

Nižším zásuvky mozku a zásuvky sociální organizace; všude demoralizovat a vrhat ruku z nebe do pekla, pohled z pekla do nebe, obnovit plodné kolo univerzálního cirkusu v reálných možnostech a fantazii každého jedince.

Filosofie je otázka: z které strany se začít dívat na život, boha, ideu nebo jiné zjevy. Všecko, co vidíme, je falešné. Nepovažuji relativní výsledek za důležitější než volbu mezi koláčem a třešněmi po večeři. Způsob rychle nahlížet věc z druhé strany, abychom nepřímo vnutili své mínění,

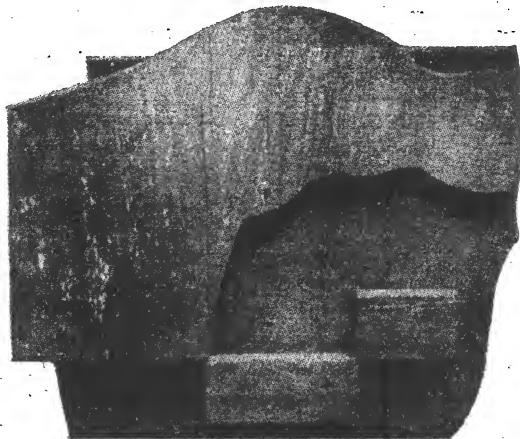
se jmenuje dialektický, to jest způsob, jak kšeftovat se smaženými bramborami a tancovat kolem tanec metody.

Jestliže volám:

**IDEÁL, IDEÁL, IDEÁL,
POZNÁNÍ, POZNÁNÍ, POZNÁNÍ,
BUMBUM, BUMBUM, BUMBUM,**

zaznamenal jsem dosti přesně pokrok, zákon, morálku a všechny ostatní krásné hodnoty, o nichž se různí velmi inteligentní lidé dohadovali v tolika knihách, aby nakonec řekli, že stejně každý tancoval podle svého osobního bumbum a že má pravdu, pokud jde o jeho bumbum; uspokojení nezuživé kuriozity; soukromé zvonění z nevysvětlitelné potřeby; lázeň; peněžní nesnáze; žaludek s následkem na životě; moc mystického proutku, formulovaného v houští orchestru přízraku němých smyčců, namazaných kouzelnými nápoji, jejichž hlavní látku tvoří živočišný čpavek. S modrým lorňonem anděla pohřbili nitro za dvacet sous jednomyslného uznání. Jestliže všichni mají pravdu a jestliže všechny pilulky jsou pilulky Pink, zkusme jednou nemít pravdu. Má se za to, že lze racionálně vysvětlit myšlenkou to, co se píše. Ale to je příliš relativní. Myšlenka je krásná věc pro filosofii, ale je relativní. Psychoanalýza je nebezpečná nemoc, uspává antireálné sklony člověka a systematizuje buržoazii. Neexistuje Poslední Pravda. Dialektika je zábavný stroj, který nás přivádí (banálním způsobem) k názorům, které bychom měli v každém případě. Věří snad někdo, že titěrným mudrlantstvím logiky dokázal pravdu a vyvodil správnost svých názorů? Logika tísňená smysly je organická nemoc. Filozofové rádi k tomu zá-

Hans Arp: Konstrukce, 1919

Marcel Janco: Reliéf, pomalovaná sádra, 1917

kladu přidávají: schopnost pozorovat. Ale právě tato velkolepá vlastnost ducha je důkazem jeho neschopnosti. Pozorujeme, díváme se z jednoho nebo více hledisek, vybíráme je z milionů existujících. Zkušenost je také výsledkem náhody a individuálních schopností. Věda se mi oškliví od té chvíle, kdy se stane spekulativním systémem a ztrácí svůj charakter užitečnosti — tak zbytečné — ale alespoň individuální. Nenávídím hrubou objektivitu a harmonii, tuto vědu, která všechno shledává v pořádku. Prodlužte, mé děti, existenci lidského pokolení... Věda říká, že jsme služebníci přírody: všechno je v pořádku, milujte se a rozbíjejte si hlavy. Prodlužte, mé děti, existenci lidského pokolení, roztomilí měšťáci a panenští žurnalisté... Jsem proti systémům, nejpříjemnější ze systémů je: zásadně nemít žádný systém. Doplnovat se, zdokonalovat ve své vlastní malosti, až naplníme nádobu svého já, odvahu bojovat pro a proti myšlence, mystériu chleba, náhlému, samovolnému spuštění pekelného šroubu mezi ekonomickými liliemi:

Dadaistická spontánnost

Nazývám jásenatovyentismem životní stav, v němž každý podržuje své vlastnosti, ja nicméně s to respektovat — vyjma případ obrány — druhé individuality, twostep, jímž se stává národní hymna, vetešnictví, T. S. F., bezdrátový telefon přenášející Bachovy fugy, světelné rekla-

my a návštěji bordelů, varhany, které rozšiřují karafiáty pro pánaboha, tohle všechno dohromady, co — skutečně — nahrazuje fotografii a jednostranný katechismus.

Aktivní jednoduchost.

Neschopnost rozlišovat mezi stupni jasnosti: přiživovat se na polostínu a zmitat se v ústech plných medu a výměšků. Měřen na stupnici Věčnosti, každý čin je nicotný (dovolíme-li, aby myšlení podstoupilo dobrodružství, jehož výsledek bude nekonečně groteskní; skutečnost důležitá pro poznání lidské neschopnosti). Ale že je život špatnou fraškou, bez cíle a bez slehnutí na začátku, a protože se domníváme, že se musíme dostat ze šlamastiky bez poskvrny jako umyté chryzantémy, vyhlásili jsme umění za jedinou základnu dorozumění. Nezáleží na tom, že my, rejtaři ducha, mu po staletí věnujeme své písně. Umění nikoho nezarmoutí a těm, kdo jsou s to se o ně zajímat, dostane se laskání a krásné příležitosti zaplnit kraj jejich konverzace. Umění je soukromá věc a umělec je dělá pro sebe; pochopitelné dílo je výtvar žurnalisty; a v této chvíli mám chuť napatlat toto monstrum olejovými barvami: tuba ze staniolového papíru, jež stisknuta automaticky vystřikuje nenávisť, zbabělost, ničemnost. Umělec, básník se raduje z jedu masy kondenzované v odborovém přednostovi tohoto průmyslu, je šťastný, že jím je urážen: důkaz jeho nezměnitelnosti. Autor, umělec vychvalovaný v novinách, konstatuje, že jeho dílo je pochopitelné; ubohá podšívka veřejně prospěšného pláště; cáry skrývající brutalitu, moč podílejší se na rujnosti zvířete, jež skrývá nízké pudy. Schliplé a nechutné tělo, množící se za pomoci typografických mikrobů. Pořádně jsme zatočili s naší náklonností k fňukání. Každá filtrace tohoto druhu je sirupovitý průjem. Podporovat toto umění znamená strávit je. Potřebujeme silná, ryzí, přesná a navždy nepochopená díla. Logika je komplikace. Logika je vždycky falešná. Vede na drátech pojmy, slova v jejich vnější formě k závěrům, jež zdánlivě míří do černého. Její řetězy zabíjejí, obrovská stonožka dusící nezávislost. Sezdáno s logikou, umění by žilo v incestu, pohlcující, ustavičně prožírající svůj vlastní ocas, své vlastní tělo, smilnic samo v sobě, a temperament by se stal můrou nadehtovanou protestantismem, pomníkem, hromadou našedivělých a těžkých střev.

Ale pružnost, nadšení a dokonce radost z nespravedlnosti, tato malá pravda, kterou nevinně praktikujeme a která nás činí krásnými (jsme jemní a naše prsty jsou poddažné a klouzají jako větve této lichotné a téměř kapalné rostliny),

vyslovuje naši duši, říkají cynikové. To je také jedno hledisko; ale všechny květy nejsou svaté, naštěstí, a to, co je božské v nás, je pořádek protilidské činnosti. Jde tu o papírovou květinu do knoflíkové dírky pánů, kteří chodí na bál maskovaného života, dají si říct na polévku u milosrdných, na bílé knedlíkové nebo masité sestřenice. Obchodují s tím, co jsme vybrali na plemeno. Protiklad a jednota pólů v jediném vrhu mohou být pravdou; jestliže někdo chce děj se co děj pronášet tuto banalitu, přidavek vilné, málo vonné morality. Morálka umořuje jako každá metla, jež je vynálezem inteligence. Kontrola morálky a logiky nám vnutily chladnokrevnost před policajty — příčinou zotročení, shnilými krysy, jichž mají měšťáci plné břicho a které zamořily jediné jasné a vhodné skleněné chodby, které zůstaly otevřeny umělcům.

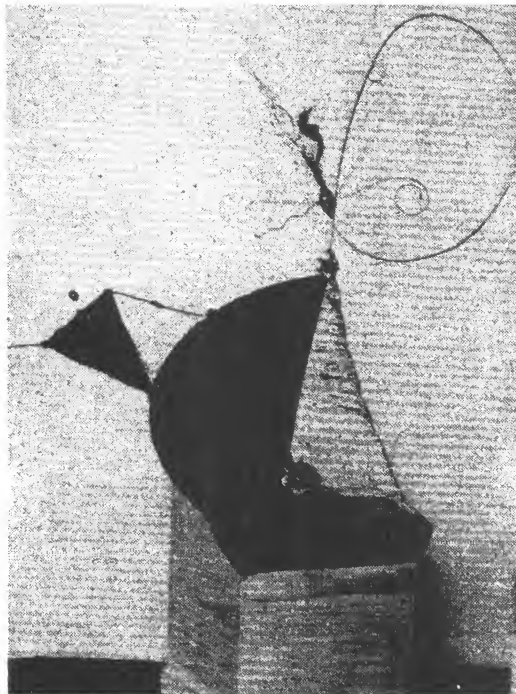
Každý člověk musí křičet: čeká nás obrovská rozkladná popíračská práce. Zamést, vyčistit. Jedinec se stává sám sebou, teprve když prošel šílenstvím, útočným, skutečným šílenstvím světa ponechaného v rukou banditů, kteří se rvou a rdousí po staletí. Bez cíle a bez záměru, bez organizace: nezkratné šílenství, rozklad. Silní přežijí díky slovu nebo síle, neboť jsou živi v obraň, mrštnost údů a citů plápolá na jejich lesklých bocích.

Morálka má na svědomí milosrdenství a soucit, dvě lojové kuličky, které rostly jako sloni, jako planety a jež jsou shledávány dobrými. Ale nemají nic společného s dobrotou. Dobrota je světlá, jasná a odhodlaná, nelitostná ke kompromisu a politice. Moralita je vstřík čokolády do žil všech lidí. Tento úkol není uložen nadpřirozenou silou, ale truem obchodníků s myšlenkami a universitními šmelináři. Sentimentalita: když viděli hlouček hádajících se a nudících se lidí, vynalezli kalendář a lék moudrost. Když nalepovali cedulky, filosofové si vjeli do vlasů (merkantilismus, balance, úzkostlivé a skoupé míry), a po druhé jsme pochopili, že slitování je cit — jako průjem ve vztahu k nechutenství —, který škodí zdraví, špinavý úkol zdechlin kompromitovat slunce.

Prohlašuji, že všechny kosmické moci stojí proti této kapavce hnílobného slunce, vyšlého z továren filosofického myšlení, vyhlašuji zuřivý boj všemi prostředky

dadaistického zhnusení

Každá forma zhnusení, jež je s to stát se negací rodiny, je DADA: protest pěťmi celé bytosti, připravené k destruktivní akci: DADA;

Marcel Janco: Konstrukce, Curych 1917

znalost všech prostředků, jež dosud zamítala sexuální cudnost pohodlného kompromisu a zdvořilosti: DADA; zrušení logiky, tanec impotentů tvoření: DADA; zrušení jakékoli hierarchie a sociální rovnice, zavedené pro hodnoty našimi sluhy: DADA; každý předmět, všechny předměty, city a nejasnosti, vidění a přesná srážka rovnoběžek jsou prostředky boje: DADA; likvidování paměti: DADA; likvidování archeologie: DADA; likvidování proroků: DADA; likvidování budoucnosti: DADA; absolutní neoddiskutovatelná víra v každého boha, bezprostřední plod spontánnosti: DADA; elegantní a nepředpojatý skok z jedné harmonie do jiné sféry; balistická křivka slova vrženého jako disk, hlasitý výkřik; respektovat všechny individuality v jejich chvilkovém šílenství: vážném, bázlivém, plachém, horoucím, silném, odhodlaném, zánícném; zbavit svou církev všech zbytečných a těžkých předavků; plivat jako světelný vodopád urážlivé nebo milostné nápady, nebo je oprašovat — s nesmírným uspokojením, což je úplně totéž — se stejnou intenzitou v křoví, z něhož je vystrnaděn hmyz říčný po urozené krvi, jenž je pozlacen těly archandělů a vlastní duši. Svoboda: DADA DADA DADA, řev škráloupovitých barev, pletenec protikladů a všech protimluvů, podivinství, nedůsledností: ŽIVOT.

TRISTAN TZARA

CIRKUS

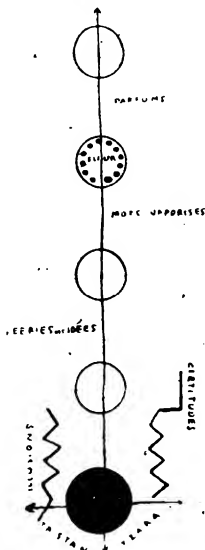
i tys byl hvězda
 slon vystupující z plakátu
 vidět obrovské oko z něhož sklouzájí v křivkách
 paprsky na zem
 oko jež vidí jenom pod závojem
 svalová síla je vážná a pomalá v sinovém světle
 a dává nám jistotu v arčitých případech
 přesnost artistů někdy klaunů
 má čekat?
 perspektiva jež křiví tvary těla
 je to jímavé v těchto zásvitech
 daleko odtud
 neviditelné ruce mučící údy
 všechny žlutavé skvrny s ocelovými hroty přibližují se
 o pár centimetrů ke středu
 cirkusu
 čeká se
 ve výšce visí provazy
 hudba
 to je ředitel cirkusu
 ředitel cirkusu nechce na sobě nechat znát že je spokojen
 je korektní

*

krotitel zná
 mravy národů vše co se děje ve všech krajinách
 zvířecí tlamy jejich slinu
 všechna oddechování pomalá úzkostná supící
 nudou zuřivostí
 důsledek poranění
 bezpečný způsob spojit je
 proti jedovaté šťávě světlo zlatá obruč
 a potrava
 zná praktické dopravní prostředky
 přesnou a odměřenou účinnost ran

Portrait de TRISTAN TZARA

FRANCIS PICABIA

Francis Picabia: Portrét Tristana Tzary

Nezdravá flétna

le sucre alluma la vision intestinale
 le catarrh des chalumeaux reste infatigable
 sovy rozprašují pozlátku do nezranitelného brnění
 perpetua mobile se v schránkách na milodary
 rozmnožují v kolibříky
 asfaltové dlažby vykrmuji podrážkové protuberance
 inondation de sang parmi les colliers des villes
 concours international lépine vynesl 11 franků
 on est prié ne pas cracher sur l'escalier
 e pericoloso voi ch'entrate
 denaturalizovaný podanděl ve fraku a ohryzku
 k tomu houkají obálkové hlavy a underwoodky
 starý čiperný peršan
 telegr. adr. A. R. P.

(Arp, Serner a Tzara)

SIMULTÁNNÍ BÁSNĚ

Tzara, Serner a já jsme napsali v Café de la Terrasse v Curychu cyklus básní „Hyperbola o krokodýlím kadeřníkovi a vycházkové holi“. Tento způsob básnění pokřtili později surrealisté termínem „automatický text“. Vzniká bezprostředně v básnickových vnitřnostech nebo jiných orgánech, které nahromadily příhodné rezervy. Ani postilión z Lonjumeau nebo hexamet, ani gramatika nebo estetika, ani Buddha nebo šesté přikázání neměli mu být na překážku. Básník kokrhá, kleje, vzdychá, koktá, jódluje, jak se mu zlíbí. Jeho básně se rovnají přírodě. Nicotnosti, to, co lidé nazývají nicotným, jsou mu tak drahocenné jako vznešená rétorika; neboť v přírodě je nejmenší částečka stejně krásná a důležitá jako hvězda a teprve lidé si osobují rozhodovat, co je krásné a co ošklivé.

(Arp, Náš vezdejší sen. . . , 1955)

TRISTAN TZARA

Proklamace bez nároků

(čtená 8. dubna 1919 v Curychu)

Umění usíná neboť se rodí nový svět
 „UMĚNÍ“ — slovo papoušek — nahrazené DADA
 PLESIOSAUREM nebo kapesníkem

Talent JEMUŽ SE LZE NAUČIT dělá z básníka
 drogistu DNES kritika balancuje vyglancuje
 co na placu je

Hypertrofičtí malíři hypercitliví a hypnotizovaní
 hyacinty muezzinů hypokritního vzhledu

KONSOLIDUJTE EXAKTNÍ SBÍRKU PŘÍKLADŮ
 PODKONINU NESMRTELNÝCH ZÁRUK: je to na nic
 přehledné pranic průhledné a nic vzhledné

MUZIKANTI ROZTŘÍŠKEJTE SVOJE SLEPÉ
 INŠTRUMENTY na scéně

STŘÍKAČKA je jenom pro mé porozumění
 Píšu poněvadž je to přirozené jako
 když čurám jako když jsem nemocen

UMĚNÍ POTŘEBUJE OPERACI

Umění je NÁROK rozhicovaný na BÁZLIVOST
 močové nádrže, hysterie zrozená
 v ateliéru

Hledáme poctivou čistou střízlivou
 JEDINOU sílu nehledáme NIC
 potvrzujeme VITALITU každé chvíle

antifilosofii spontánních akrobacií

V této chvíli nenávidím člověka který
 šušká před mezihrou — kolínskou vodu —
 tyátr zapšklý. ČILÉ PŠOUKY.

JESTLIŽE VŠICHNI ŘÍKAJÍ OPAK JE TO
 PROTO ŽE MAJÍ PRAVDU

Připravte činnost gejízu naší krve
 — podmořskou formaci transchromatických
 avionů, buněčných a značkových kovů
 ve vodopádu obrazů

nad předpisy
 KRÁSNA a jeho kontroly

To není kvůli zrůdám
 které dosud zbožňují svůj pupík

DER ZELTWEG

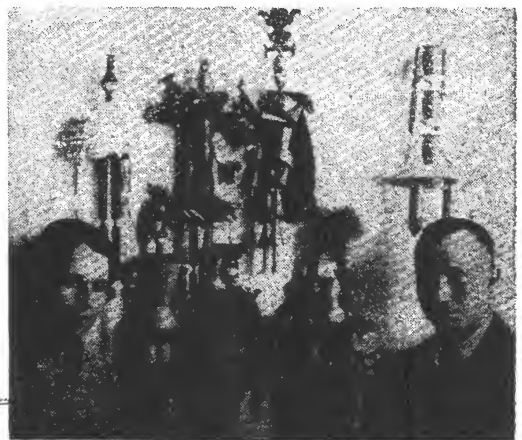
Hans Arp: Obálka časopisu Der Zeltweg, 1919

Srbský Olymp neboli Špatně zavražděný detektiv

svíce se stydí na hřebeni alp
 srdce se lárou kanál gong a skalp
 platon napřahuje ještě kostelní věž
 list a déšť a vejce pění půst
 s faunou faun do mrtvé ryby vplul
 žlutomodrým třpytem ohvězďená veš
 vousatě vyrůstají žalmy z úst
 a loreley má hodinový stůl
 skleněné tramvaje jsou meteor a rukavice
 pro zamilované kteří v červenci
 zaknihují na nový účet ressentimenty a jiné
 monopolní barometrické efekty
 jako zůstatek v jeho prospěch

(Arp a Serner)

Sophie Taeuberová se svými loutkami a Hans
 Arp, Curych, 1918

▲ Dr. Walter Serner, Curych 1917

Francis Picabia: Kresba z časopisu „391“ ▼

FRANCIS PICABIA

Máslový kávovar

S opratěmi v ruce rozsévajíc svůj hezký jazyk
Celá upachtěná s jezdeckým bičíkem
Hora děťátko sbírá padesát centimů
V zahradě pijavice sasanka
Spadlá ze žebříku pohlednice.
Uzda salátu v koženém řemeni
S oranží v ruce fouká na šaty
Cukráře jenž sklízí úrodu hroznů v nemocnici
Praporu se žerdí z ředkvičky.
Jsme v sýpce kosů
Kde vlídný pavouk nosí jádérka
Se znavenou tváří v hojně tekutině
Kazajek z hlodavých červíků zlého svědomí.
Létati vzduchem housenčí hodokvas
Toť riziko plechového ráje
Zavěšeného až na komíně.

(Básně a kresby dívky bez matky zrozené, 1918)

WALTER SERNER

Nejlepší dlažba jakož i rudé požehnání

Kotrmelce nádobi na zemi:
věru sladce chlastaly Ninalliny rty Pomery greno first.
Minkoff, skrz naskrz ruský, na scestí, vedlekolejný.
Kolkolem se třepetající dlaň: použitá řadra dmou
se blond.

Paušál. Šál.
Hlt vína (délka: 63 centimetrů) do rudě vylepšených
nozder vblitý.

Zhyň! Queen!!!
Protože v ansámblu zodvážněl, Kuno obšeptává
tučný posterier.

Klubko, z něhož se v potu proškubává předloktí.
Dopředu rozblýskáno: Sibie dle přírody obrovitě
vzkřikla,

polokoule, vzhůru boule.
Tč. pálivý pedál klouže okouzleně ve směru
hlazený břich. Pich. (Pych?)
Nepředstížena utírá jeho lingua nejmasnější stehna,
Isidore.

Ó, jak milá je cháska života! (Večer, naturellement!)
Kruševac civí na ach tak vzdálené deltové záhyby
Zuzziny.

Baynes Destiny (Massachusetts-nejroztomilejší) prýští
jak chtějí ostopryč kolem rohu;
plech z toho těžce vrávorá vzhůru:

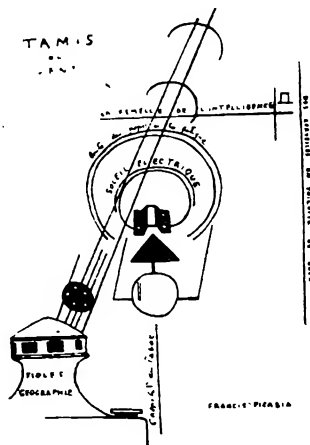
slabě oflórovaný podbříšek (?Gaby!) se taktně vlní blíž.
„Věrnost, to není vykotlaný zub“ ... (Zkřídlení dítěte
s kuželkou)

Madame V., velice zvážená, vplétá Rogerovi sklenku
do prstů;

mačká to všecko k sobě na židli.

Ohrada. Dadada.

(Apropó: odečtěmež pohlavní choroby;
coitus by byl obecně oblíbenou společenskou hrou;
prodával by se v krámě. A basta.)

WALTER SERNER

MANŽETA 9 (Elegie)

Mluv zřetelněji

Žlutá hůlčička klouže napříč mou hlavou
Ve všech sklepech
je jasněji nežli v mém střevě

Mluv zřetelněji

Rád naslouchám úderům na nahé zadečky
batolat

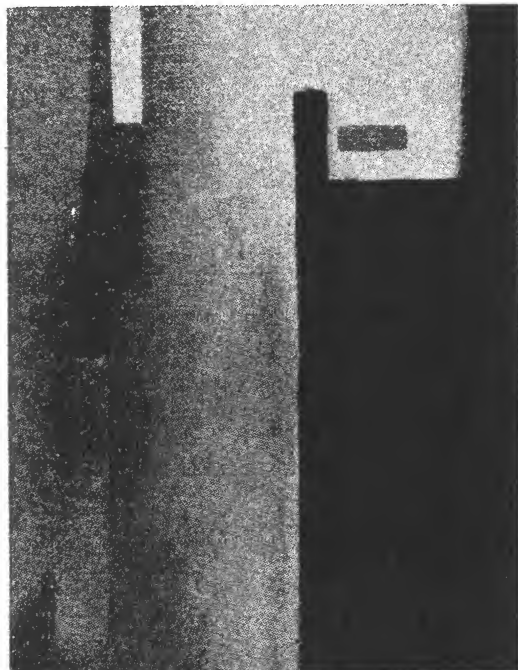
od té doby co tě to okouzilo
když jsem o tom pouze zaviřil
Ó proč se zvolna nehladit
tiše u vytržení zdravit zouváky
mimo jakoukoli měšťáckou kuchyň

ó mluv zřetelněji

Ať pukne tučný špinavý pahorek
nad tvým břichem
po mohutném metafyzickém říhnutí

Hans Richter: Walter Serner, Curych 1916

▼ Hans Richter: Dadahlava, olej 1918

FRANCIS PICABIA

Bíle pyžamo

Na anglikánském trávníčku,
Vyrušujíc mne ze splínu,
Hezká postava zvolna vchází do mého hájemství!
Přijďte bez vyzvání, docela prostě
A dejte se cestou nových vzorků.
Jak se můžete přesvědčit, jsem neobyčejná,
Nevím nic, vedte mě
Chci projít všemi místnostmi
A chtějíc zasvětit každou chvílku nějaké
spoluvině,

Přinesla jsem vám otisk
Diamantového pečítka.
Ještě se soužím, jako bych byl někdo jiný
Je to velice podivné . . .

(Únor 1918)

HANS RICHTER

FINIS DADA

CURYCH

... Vyvrcholením a zakončením dadaistických manifestací v Curychu, jakož i dadaismu vůbec, bylo velké soaré v „Saal zur Kaufleuten“ 9. dubna 1919.

Tzara zorganizoval všechno tak přesně a velkoryse jako cirkusový ředitel svou menažérii lvů, slonů a krokodýlů.

Napřed vystoupil Eggeling, který byl zatím jako host přijat do našeho klubu, a přednesl vážnou přednášku o elementární tvorbě a abstraktním umění. To znepokojilo publikum jen tak dalece, jak si přídlo být znepokojeno, ale nebylo. Následovaly taneční kompozice Susanne Perottetové na hudbu Schönbergovu, Satieho a jiných. Měla sice na tváři Jancovu polonegorskou masku, ale to se strpělo. Básně Huelsenbeckovy a Kandinského, přednesené Käthe Wulffovou, povzbudily naproti tomu několik posluchačů k posměškům a výkřikům. Pak se to však rozpoutalo. Tzarova simultánní báseň „La Fièvre du Mâle“, přednášená dvaceti osobami, které nezůstaly vždycky v taktu a souladu. Publikum, zvláště mladé, na tohleto čekalo. Řev, hvízdot, skandování, chechtot... spojily se víceméně antiharmonicky s řevem dvacetičlenného recitačního sboru na pódiu.

Tzara to šikovně zinscenoval tak, že touto simultánní básní skončila první část večera, jinak by bylo patrně došlo ke krachu už zde a všechno by bylo ztroskotalo příliš záhy.

Rozjařená přestávka, v níž se podrážděné instinkty publika vyzývavě obrnily proti novým provokacím.

Zahájil jsem druhou část promluvy „Proti, bez, pro Dada“, kterou Tzara nazval „zlomyslnou a elegantní, Dada, Dada, Dada“. V této

promluvě jsem nadával umírněně publiku a ve vši skromnosti nám, vypovídaje publikum do podsvětí.

Pak následovala speciálně zkomponovaná hudební čísla od Hanse Heussera, jehož melodie a antemelodie provázely dada od jeho inaugurace v kabaretu Voltaire. Nepatrná opozice. Trochu větší při Arpově „Obláčné pumpě“, která byla jen místy přerušována výkřikem „Kecy“ nebo posměšným chechtotem. Opět tance od Perottetové podle Schönberga a pak dr. Walter Serner v bezvadně vykartáčovaném černém žaketu, proužkovaných kalhotách a s šedou kravatou, jakoby k zasnubám. Jeho dlouhá elegantní postava nejprve transportovala na jeviště bezhlavou krejčovskou pannu, pak šel Serner zpátky pro kytici z umělých květín, k níž nechal přivonět pannu, a to tam, kde měla být její hlava, a položil jí kytku k nohám. Konečně přinesl doprostřed jeviště židli a rozkročmo si na ni sedl, zády k publiku. Pak začal číst své „Nejzazší uvolnění“, anarchistické vyznání víry v dada... Konečně! To bylo přesně to, na co publikum čekalo.

Elektrizovanost v sále se vystupňovala ve vysoké napětí. Zprvu bylo obecenstvo tak potichu, že by bylo slyšet spadnout špendlík. Pak se ozvaly výkřiky, zprvu posměšné, potom vzteklé: „Veš, prase, nestydatost...“ až se z toho stal rámusný koncert, v němž Snera už téměř nebylo slyšet, ale přece jen ještě zazněla v přestávce mezi randálem věta: „Napoleon byl přece taky zdatný klacek.“

Pak to začalo, proč zrovna u Napoleona, jenž přece ani nebyl švýcar, to nevím. Mladí lidé, kteří většinou seděli ve vyšším pořadí, skákali na jeviště, třímající v rukou kusy zábradlí, které vzdorovalo době několik století, vyhnali Snera až mezi suřity a ven, rozmlátili krejčovskou pannu, židli, rozduřili kytici. Sál běsnil. Zpravodaj novin „Basler

Nachrichten“, kterého jsem znal, mě chytil za kravatu a bez dechu na mne desetkrát za sebou zařval: „Jste přece jinak docela rozumný člověk.“ Běsnění změnilo jednotlivce v „masu“. Představení bylo přerušeno, světla se rozsvítila a vztekem znetvořeně tvrdě se pozvolna uhladily k poznání, že nelidské byly nejen Sernerovy provokace, nýbrž i zuřivé výbuchy vyprovokovaných... kteří byli přece podnětem k Sernerovu literárnímu výkonu.

Sernerovy výklady přivedly přece publikum k vědomí sebe sama. Důkazem toho byla třetí část programu, jenž po dvacetiminutovém oddechu opět započal. Rozhodně nebyl méně agresivní nežli druhý díl, skončil se však bez jakéhokoli incidentu. To bylo tím pozoruhodnější, že tanec „Noir Kakadu“ — s veledivými černošskými maskami od Janca, které měly pomoci ukrýt hezké dívké tváře, a s abstraktními kostýmy na štíhlých tělech Labanových žaček — byl něco zcela nového, nečekaného, protikonvenčního. Dokonce i Serner se směl opět vrátit na jeviště a nevyvolal svými neméně provokativními básněmi už žádný odpor, stejně jako básně Tzarovy a jeho skrz nasrky provokativní „Proklamace 1919.“ Večer se skončil kompozicemi od Hanse Heussera...

Už v dlouhé přestávce po druhé části, zatímco sál běsnil naplno, jsme hledali Tzaru, domnívající se, že ho publikum roztrhalo na kusy. Vskutku nebyl k nalezení. Ukázalo se posléze, že u výtržností vůbec nebyl. Našli jsme ho v restauraci, jak klidně a spokojeně počítá zisk. Myslím, že to bylo 1.200 franků, největší suma, jakou Dada kdy vidělo. Dada bylo sice „poraženo“, ale zvítězilo.

Nějaký čas později, v říjnu 1919, vyšel v Curychu časopis Der Zeitweg, tak říkajíc pozdní porod dadaismu. Jméno dostal podle ulice, v níž měl Arp dlouho svůj ateliér...

Dadaistický deník Hugo Balla přeložil Rio Preisner, Tzarův Manifest Dada 1918 a Proklamaci bez nároků Vladimír Mikeš, Tzarovy a Picabiovy básně Adolf Kroupa, ostatní texty Ludvík Kundera